

Geschiedenis met gaten

Het drieluik van 's-Gravenzande.
FOTO'S HISTORISCH ARCHIEF
WESTLAND

Het college en de burgemeester in
1944.

In deze rubriek wordt teruggeblikt op een historische periode of gebeurtenis in Westland.

De geschiedenis van het 's-Gravenzandse kunstwerk Het Laatste Oordeel zit vol gaten en onduidelijkheden, ook de toekomst is nog onzeker. Het staat veilig opgeslagen, maar er moet een plek gevonden worden, zodat iedereen de hel en de hemel weer kan zien.

RIEN VAN DEN ANKER

De in 1947 benoemde burgemeester Hendrik Mumsen van 's-Gravenzande had helemaal niks met dat Laatste Oordeel. Precies waarom is niet duidelijk, mogelijk herinnerde het kunstwerk hem te veel aan de oorlogsjaren toen zijn NSB-voorganger vaak onder dat schilderij zetelde. Maar de andere reden is veel waarschijnlijker: Mumsen vond al die blote lijven niet zo passend in de gemeenteraadszaal.

Daarna is het schilderij als het ware van de aardbodem verdwenen. In 1961 werd het bij toeval teruggevonden op de zolder van de openbare Koningin Wilhelminaschool in de Van de Kastelestraat. Tussen de gemeentelijke feestverlichting, tafeltjes, stoelen en andere rommel.

De Mumsen-schaamte voorbij heeft het midden jaren zeventig toch nog een aantal jaren een plekje gekregen in het toen nog oude raadhuis. Wel enigszins 'verstopt' in de (minder publiekelijke) commissiekamer. In 1981 hing het uiteindelijk frank en vrij in de publiekshal van de achter het gemeentehuis gerealiseerde nieuwe aanbouw. De laatste jaren naast de koffieautomaat. Tot dat raadhuis onlangs werd gesloten.

De geschiedenis van het kunstwerk zit vol gaten en onduidelijkheden. Zelfs zaken die vaststaan zijn soms onzeker. Het schilderij, is gemaakt in 1555, en ondertekend door C.S. „Dat kan staan voor Cornelis Swan of Cornelis Claeszoon Scheveninck”, zegt Jan Dahmeijer van de Historische Werkgroep Oud 's Gravenzande. „Niemand weet het.”

Ook de achterkant biedt weinig soelaas. Op het ene paneel staat het wapen van Karel de Vijfde, op het andere een wapen met een klimmende rode leeuw op een vervlakt gekleurd veld. Dat zou kunnen verwijzen naar het wapen van Holland. Of dat van 's-Gravenzande. „Er staat niets in gemeentelijke jaarrekeningen uit die tijden en van beide mogelijke kunstenaars is er geen ander vergelijkbaar werk gevonden.”

Beeldenstorm

Volgens Dahmeijer is het bijzonder dat het drieluik de soms rumoerige geschiedenis heeft overleefd. Ten

eerste al de Beeldenstorm die na 1560 over de Nederlanden raasde. Maar wellicht had het kunstwerk toen een plek in het 'gerechtelijke steede huys' waar de beeldenstormers aan voorbijgingen. Want die gingen alleen maar stelend en slopend op rooftocht langs de kerken.

Zo'n overleveringstheorie zou ook verklaren dat het werk begin 19de eeuw niet in de Dorpskerk heeft gehangen omdat in 1809 de kerktoeren instortte en een groot deel van het kerkgebouw vernietigde. „Tenzij Het Laatste Oordeel in het onbeschadigde koor hing.”

Decennialang was het werk gewoon 'nergens', of liever onvindbaar. Pas in 1862 schrijft de toen beroemde historicus James de Fremery, die woonde op het landgoed Ouwendijk, dat het door de Rijkscommissie voor Overblijfselen der Vaderlandsche Kunst is ontdekt. Opgeslagen in het brandspuithuisje, bij het Marktpllein. Niet lang daarna belandde het in het in 1869 nieuw gebouwde gemeentehuis. Wanneer precies is onbekend.

Heel lang zijn er vrijwel ook geen echte bewijzen waar het hing. Uit stukken blijkt dat er in 1904 een grote restauratie is geweest. Verder is in de archieven een foto uit 1944 gevonden waarin het schilderij als achtergrond dient; op de voorgrond het toenmalige bestuurscollege, inclusief NSB-burgemeester E.G. Bisschop.

Droogte

In 1979 is het opnieuw schoongemaakt en gerestaureerd, nu in het Rijksmuseum in Amsterdam, maar ook daarop is nogal wat kritiek geweest. Midden jaren negentig bleek dat het drieluik te lijden had van droogte: de planken van de drie schilderijen

gingen krimpen. Het geheel is toen in een soort klimaatkast gezet zodat de luchtvochtigheid enigszins kon worden geregeld. Geen echt professionele, meer een glazen ombouw.

Waar het in de toekomst komt te hangen, is niet duidelijk. Hardop is gesproken over de Dorpskerk, maar daar zou het alleen een plaats kunnen krijgen in de consistoriekamer, die niet voor het publiek toegankelijk is. Veel Westlanders willen een voor iedereen toegankelijke plek, mogelijk in de 's-Gravenzandse bieb. Probleem is dat het drieluik veel muurruimte vraagt. Uitgeklapt is het zo'n 1,5 meter hoog en ruim 3 meter breed.